

คำบรรยาย เรื่อง “สหกรณ์กับการแก้ไขปัญหาของชาติ”

โดย : ๑พณฯ ดร.อำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี

เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2552

ระบบสหกรณ์นั้นเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ต่อสมาชิก แต่จะดีเลวอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับสมาชิกกับกรรมการของสหกรณ์แต่ละแห่ง ดังจะเห็นได้ว่า หลักการแนวปฏิบัติของสหกรณ์มีความคล้ายคลึงกับหลักการและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่มาก ในการบรรยายครั้งนี้ขอปรับหัวข้อเป็น “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการสหกรณ์” ซึ่งจะเกิดประโยชน์แก่มวลสมาชิกมากกว่า

เริ่มแรกขออัญเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์ทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักสวนจิตรลดา เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2526 พระองค์ท่านพระราชทานไว้ว่า “...สหกรณ์ แปลว่า การทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะว่า จะต้องร่วมมือกันในทุกด้านทั้งในด้านงานการทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานการทำด้วยสมอง และงานการทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ ต้องพร้อม งานที่ทำด้วยร่างกาย ถ้าแต่ละคนทำก็เกิดผลขึ้นมาได้ เช่น การทำเพาะปลูกก็มีผลขึ้นมาสามารถที่จะใช้ผลนั้นในด้านการบริโภค คือเอาไปรับประทาน หรือเอาไปใช้ หรือเอาไปจำหน่าย เพื่อให้มีรายได้มาเลี้ยงชีพได้ ถ้าแต่ละคนทำไปโดยลำพังแต่ละคน งานที่ทำนั้นผลอาจจะไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย และอาจจะไม่พอเพียงในการเลี้ยงตัวเอง ทำให้มีความเดือดร้อน ฉะนั้นจะต้องช่วยกัน แม้ในขั้นที่ทำในครอบครัวก็ต้องช่วยกัน ทุกคนในครอบครัว ก็ช่วยกันทำงานทำการเพื่อที่จะเลี้ยงครอบครัวให้มีชีวิตอยู่ได้ แต่ว่าถ้าร่วมกันหลาย ๆ คนเป็นกลุ่มเป็นก้อน ก็สามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถ มีผลได้มากขึ้น...”

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ยังทรงสนพระทัยในระบบการสหกรณ์ ทรงพระราชทานกระแสพระราชดำรัสอยู่เสมอ ให้ประชาชนชาวไทยนำหลักการของสหกรณ์มาใช้แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพ แม้แต่เมื่อทรงพระราชดำริโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้งโรงสีข้าวตัวอย่างขึ้นในบริเวณสวนจิตรลดา เมื่อปี พ.ศ. 2514 ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นเงิน 1 แสนบาท ให้ข้าราชการในพระองค์รวมกลุ่มกันขึ้นในรูปสหกรณ์ และใช้เงินพระราชทานเป็นเงินตรงจ่ายสำหรับใช้เริ่มกิจการขั้นต้น โดยให้โรงสีข้าวตัวอย่างดำเนินการแบบสหกรณ์ จัดซื้อข้าวเปลือกในราคาที่เป็นธรรม เพื่อเก็บรักษาไว้ทำการสีเป็นข้าวสารจำหน่าย เพื่อให้สมาชิกผู้ถือหุ้นได้บริโภคข้าวสารในราคาอันสมควร นอกจากนั้น ทุกครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสไปยังท้องถิ่นชนบทที่ทุรกันดาร จะทรงเยี่ยมเยียนการประกอบอาชีพของราษฎรแขนงต่าง ๆ พระองค์จะทรงแนะนำวิธีการสหกรณ์เพื่อสอนให้ราษฎรรู้จักช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อลดการเอาัดเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลางและนายทุน ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มราคาของผลิตผลของตนเอง นอกจากจะทำให้การกินดีอยู่ดีปรับปรุงขึ้นแล้ว ยังเป็นการฝึกให้รู้จักพึ่งตนเองแทนที่จะรอความช่วยเหลือจากรัฐบาลเพียงอย่างเดียว เพราะรัฐบาลมีงบประมาณจำกัดการช่วยเหลือประชาชนยังไม่อาจทำได้ทั่วถึงโดยเฉพาะในชนบทที่ห่างไกล

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงได้เกิดการจัดการโครงการจัดการสหกรณ์ตามพระราชประสงค์ และโครงการจัดการสหกรณ์อื่นเนื่องจากพระราชดำริขึ้นเป็นจำนวนมาก กระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ แม้ว่าสหกรณ์เหล่านั้นจะไม่เกี่ยวข้องกับข้าวหรือการทำนาโดยตรง แต่ก็เป็นการที่ได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณและบุคลากรของรัฐบาลอย่างเห็นหนกอยู่แล้ว แต่กิจการของสหกรณ์เหล่านั้นก็เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพแบบผสมผสาน และการจัดการจำหน่ายข้าวในราคาถูก รวมทั้งสหกรณ์อื่น ๆ เช่น สหกรณ์การเกษตรหนองพลับ จำกัด ซึ่งถือว่าเป็นสหกรณ์แห่งแรกของพระองค์ท่านที่จัดตั้งที่ไกล ๆ พระตำหนักวังไกลกังวล และโครงการโรงสีข้าว โครงการธนาคารข้าว โครงการธนาคารโคกระบือ โครงการสหกรณ์โคนม ทั้งนี้ เป็นการดำเนินงานที่ใช้หลักการสหกรณ์โดยตรง

นอกจากนี้ หลังจากพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญทุกปีแล้ว พระองค์ท่านยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ผู้แทนสมาชิกของสหกรณ์ทั่วประเทศได้เข้าเฝ้า ณ บริเวณโครงการสวนจิตรลดาส่วนพระองค์ ที่ตำหนักสวนจิตรลดา เพื่อรับพระราชทานพระบรมราโชวาท และเข้าชมกิจการของโครงการเป็นประจำ ถึงแม้ปัจจุบันพระองค์ท่านจะไม่ได้ทรงเสด็จออกด้วยพระองค์เอง ก็ทรงโปรดเกล้าให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เป็นผู้เข้ารับปฏิบัติหน้าที่แทนพระองค์ทุกปี ยังคงปฏิบัติอยู่เป็นประจำ

เราจะเห็นว่าตลอดเวลาแห่งการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นเวลากว่า 60 ปี ไม่ว่าโครงการใดหรือสถานที่ใด พระองค์จะฝากแนวคิดหรือปรัชญาอย่างหนึ่ง ซึ่งต่อมารู้จักกันในนามเศรษฐกิจพอเพียง ในพระราชกรณียกิจต่าง ๆ พระองค์ยังได้สรุปแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในพระราชดำรัสในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2539 และ 2540 ออกมาเป็นการตีความที่คนทุกคนก็สนใจ ว่าหมายความว่าอะไร ซึ่งแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เดิมความจริงนั้นเจตนาจะให้เป็นการทำเกษตรของเกษตรกรระดับรากหญ้า เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ แต่ต่อมาก็มีบุคคลในหลายอาชีพ หลายหน่วยงาน ก็นำหลักการนี้ไปประยุกต์ใช้ ตั้งแต่ระดับของราชการระดับของชุมชน ระดับของห้างร้านขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ก็ขยายความไปเยอะ แต่หลักการจริง ๆ ที่ใช้เป็นเบื้องต้นเป็นพื้นฐานโดยตรงก็คือ แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง แล้วก็แปลงสาธิตเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งให้ประชาชนระดับล่างรากหญ้าไปทำ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานจริง ๆ ของเศรษฐกิจพอเพียง นอกนั้นก็เป็นการประยุกต์

ด้วยเหตุนี้ ขอนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่พระองค์ได้ทรงพระราชทานมานี้ ซึ่งเป็นแนวทางที่คล้ายคลึงกับแนวทางสหกรณ์ มาสรุปสั้น ๆ ในหลักการ ซึ่งตอนนั้นก็ยังมีผู้บรรยายหลายท่านนำไปเผยแพร่ไปบรรยายต่าง ๆ แต่อาจจะมีแนวคิดที่แตกต่างหรือความเข้าใจแตกต่างกันไปบ้าง โดยสรุป 7 อย่าง สิ่งแรกก็คือ เรื่องของพึ่งตนเอง หรือตรงกับคำภาษาบาลี ภาษาพระว่า อัตตาหิ อัตโนนาโถ ตนเองเป็นที่พึ่งของตนเอง อันนี้ช่วงหลังวิทยากรที่เป็นนักธุรกิจทำงานเกี่ยวกับการค้าการส่งออกจะเกรงคำนี้ กลัวว่าจะตีความหมายออกไปว่า เมื่อไปพึ่งตนเองแล้วจะไม่ยอมไปซื้อของคนอื่นเลย จะไม่ยอมสั่งของต่างประเทศเข้ามาเลย จะไม่ยอมไปเที่ยวต่างประเทศ ซึ่งความจริงไม่ใช่ แต่ก็เสียงพยายามไม่พูดกัน ซึ่งจริง ๆ แล้วในหลวงรับสั่งครั้งแรกไม่ว่าจะไปไหนจะไปหุบกระพงไปที่หมู่บ้านต่าง ๆ ท่านจะต้องเน้นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น โครงการที่พระองค์ให้ที่ดินเป็นรายแรกของรัชสมัยของท่าน คือที่ดินที่หนองพลับอยู่ที่แถวหัวหิน เดิมคนละ 25 ไร่ แต่ท่านจะไม่ให้เปล่าถึงแม้จะเป็นที่ของทรัพย์สินส่วนพระองค์

ท่านก็ต้องคิดราคาไร่ละ 250 บาท ในสมัยนั้น แล้วให้ผ่อนส่ง 12 ปี แล้วรัฐบาลก็จะนำทุนที่ได้นี้ไปจัดตั้งสหกรณ์ต่อไป ทั้งนี้ เพื่อต้องการให้เกษตรกรได้เห็นความสำคัญของพื้นที่ ที่ดิน แล้วก็ทุกอย่างถือว่าจะไม่มียอะไรได้เปล่าควรจะต้องมีการลงทุน แล้วก็อย่าหวังรับแจกแจกจากราชการอย่างเดียว ในหลักพึ่งตนเองนี้อีกข้อก็คือ ตั้งงบประมาณให้ประหยัดสมเหตุสมผล ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น พยายามใช้วัตถุดิบที่ผลิตภายในประเทศหรือผลิตได้เอง หมุนเวียนกันใช้ของเหลือใช้ การทำทฤษฎีใหม่เพื่อความหลากหลายของชีวภาพ หรือสิ่งแวดล้อม สิ่งมีชีวิต กลับคืนสู่พื้นที่นาของเรา ซึ่งบางแห่งอาจจะเริ่มแห้งแล้ง การทำเศรษฐกิจพอเพียงทำให้เกิดความชุ่มชื้น รมรื่น กลับมา

สิ่งสำคัญอีกอย่างก็คือ ในการทำงานไม่ว่าจะเป็นสายงานใด ก็ทรงพยายามให้ข้อคิดว่า อย่าส่งเสริมสนับสนุนระบบสินบน หรือวิ่งเต้น หรือเส้นสาย ให้ทุกคนรู้จักรักศักดิ์ศรีของตัวเอง เคารพและมั่นใจในตัวเอง ยึดหลักใครทำดีได้ดี ใครทำชั่วได้ชั่ว และเห็นผลในชาตินี้ ขอให้ทุกคนพยายามยึดหลักใครทำดีก็ได้ดี ใครทำชั่วก็ได้ชั่ว บางคนก็เห็นผลได้เร็วในชาตินี้ เพราะฉะนั้นเราต้องพยายามทำความดีตลอดไป

ข้อที่ 2 ก็คือ หลักการพอประมาณ ตรงกับภาษาบาลีว่า สนฺตุฎฺฐี ปรมฺ ฌนฺ ความรู้จักพอเป็นทรัพย์สินอันประเสริฐ ก็คือ ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ อยู่อย่างประหยัด ต้องมีความพอประมาณตามอัตภาพ การลงทุนก็ให้เหมาะสมอย่าเสี่ยงรวยเร็วนัก การพอมีพอกินพออยู่ให้มีความสงบ จากนั้นก็ในการดำรงชีวิตปัจจุบันให้ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น น้ำ การหมุนเวียนการใช้น้ำ การใช้น้ำที่ใช้แล้วไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น ถ้าท่านไปโรงพยาบาลในกรุงเทพฯ ปัจจุบันนี้ ท่านจะเห็นว่ามีป้ายบอก น้ำนี้ห้ามใช้บริโภค คือจะนำน้ำที่ใช้แล้วไปผ่านกรรมวิธีแล้วนำไปรดน้ำต้นไม้ ก่อนที่จะทิ้งลงสู่น้ำเจ้าพระยา เพราะสมัยก่อน เมื่อสัก 20 ปีก่อน โรงพยาบาลริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งหมดจะปล่อยน้ำจากโรงพยาบาลลงแม่น้ำหมด ตอนหลังก็ได้มีการแก้ไขอะไรต่าง ๆ แล้วก็หมุนเวียนการใช้อีก ไฟฟ้า ลดอุณหภูมิ ถ้าเราปรับอุณหภูมิเครื่องปรับอากาศให้ลดลง 1 องศา ตามการไฟฟ้าฝ่ายผลิตบอกว่า จะลดเงินค่าไฟได้ปีหนึ่งเกือบ 2 แสนล้านบาท คือทุกบ้านพยายามลดอุณหภูมิให้ต่ำ อย่าให้หนาวจนต้องใส่เสื้อนอกมานั่งเพราะว่าแอร์เย็นมาก ควรให้พอดี น้ำมันก็ให้ลดลง ให้ระวังในการใช้คือไม่ฟุ่มเฟือย เพราะน้ำมันไม่ใช่ของได้ฟรี การแปรวัตถุดิบเพื่อใช้ประโยชน์ เช่น ถูพลาสติก พยายามใช้ให้เกิดประโยชน์หมุนเวียน ไม่ควรทิ้งทันที เก็บไว้ใช้ แทนที่จะไปเผาหรือทิ้ง หมุนเวียนอินทรีย์วัตถุ คือการไม่เผาขยะแต่ทำปุ๋ยอินทรีย์ แต่ต้องระวังอย่าไปหมักมาก ๆ อย่างในกรุงเทพฯ นำเอาขยะไปหมัก ๆ มาก ๆ จนเกิดแก๊สมีเทน แล้วพอมีคนเอาไฟไปจุดก็ระเบิด อย่างเมื่อ 2 วันก็เกิดระเบิดขึ้น เพราะว่าขยะที่ฝังไว้หน้าร้านมันเกิดเป็นแก๊สขึ้นมา แล้วก็ในกรุงเทพฯ อย่างน้อย 2 ครั้งแล้วที่ขยะริมถนนระเบิดโดยเกิดแก๊สมีเทนขึ้นมา

ข้อที่ 3 หลักการการเดินทางกลาง มัชฌิมา ปฏิปทา ภาษาบาลีว่าอย่างนั้น ไม่สุดโต่ง ไม่โลภมาก ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท การงาน งานปรับได้ ยืดหยุ่นได้ ไม่รวยแต่ก็ไม่จนไม่อดอยาก มีอาหารหรือผลิตผลวัตถุดิบหลายอย่าง กระจายทุน กระจายแรงงาน ให้มีผลผลิตตลอดปี โรงงานใช้วัตถุดิบหลายอย่างจากหลายแหล่งเลือกได้ ยานชนิดเดียวกันแต่มีชื่อในการค้าหลายชื่อเราก็เลือกได้ ในหลักการแล้วยานี้มันเหมือนกันแต่เรียกชื่อต่างกัน เรื่องการกู้ก็ไม่ควรกู้ แต่ถ้ามีเหตุผลจำเป็นก็กู้ได้ แต่ถ้ากู้ก็อย่าให้มากเกินไป

ต้องมีความซื่อสัตย์ ยึดหลักความถูกต้องเป็นธรรม ในปัจจุบันหลักวิชาสมัยใหม่จะมีความห่างกันระหว่างคน ระบบไอที คอมพิวเตอร์ มือถือ อะไรต่าง ๆ เราอย่าไปยึดติดมากนัก ต้องนึกถึงหนังสือห้องสมุดต่างจังหวัดก็เหมือนกัน เคยนำหนังสือไปให้ที่โรงเรียนประชาบาล โรงเรียนในชนบท แต่เด็กนี่ก็เขี้ยวนะ พอเห็นนำหนังสือไปให้ก็ทำหน้าเมื่อย เพราะอยากได้คอมพิวเตอร์ ก็พาไปดูห้องคอมพิวเตอร์ แต่ห้องคอมพิวเตอร์ไม่มีคนนั่ง นักเรียนก็ไม่ได้นั่งทำงานอะไรเท่าไร เพราะว่ามันเสียบ้าง ใช่ว่าไม่เป็นบ้าง แต่หนังสือนี้ความจริงจำเป็น เพราะฉะนั้นเราอย่าทิ้งของหนังสือ ผู้สูงอายุกับเด็กก็ห่างกันมากตอนนี้ควรจะต้องพยายามปรับ คนชนบทกับคนกรุงก็แตกต่างกันมาก คนจนกับคนรวย เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้อย่าให้เมืองไทยอย่าให้แตกต่างกันมากนัก คนรวยคนจน คนสูงอายุกับคนหนุ่มสาว คนต่างจังหวัดกับคนกรุง พยายามปรับให้มันมีแค่ความแตกต่างในชีวิต แต่ในความเป็นอยู่ขออย่าให้แตกต่างกันมาก นี่คือหลักการของสายกลาง

ข้อที่ 4 มีภูมิคุ้มกัน ตรงกับภาษาบาลี ว่า อโรคา ปริมาลาภา ความไร้โรคเป็นลาภอันประเสริฐ คือไม่ตรงนักแต่ถ้าเปรียบเทียบ การที่มีภูมิคุ้มกันคือการที่เราไม่เป็น ไม่เกิด ไม่มีโรค ฉะนั้น ถ้าระบบสหกรณ์เรา การที่จะมีภูมิคุ้มกันก็พยายามลดคนกลาง เพื่อลดค่าขนส่ง พยายามอุ้มชูให้ประชาชนมีงานทำ มีรายได้ คือการมีรายได้ มีงาน คือภูมิคุ้มกันของเรา ต้องขยันหมั่นเพียรใฝ่หาความรู้ตลอดชีวิต รู้จักอดทนอดกลั้น มีความรู้ความสามารถในงานที่ทำ ซึ่งจะตรงกับหลักการสหกรณ์ จะทำอะไรต้องมีความรู้ในเรื่องนั้น แต่ถ้าไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นไปโอกาสที่จะขาดทุน โอกาสที่จะเสียหายก็มาก อีกประการหนึ่ง พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ อันนี้ก็จำเป็นมาก จะต้องทำให้หน่วยงานนั้น คนที่ทำความรู้ความสามารถในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้งานสามารถเดินไปได้ งานใดก็ตามเราก็ต้องพยายามเลือกคนที่เก่งคนที่ทำงานเป็นมาทำงาน ถ้าเราไม่เลือกคนโอกาสที่ความก้าวหน้าของหน่วยงานเราหรือสหกรณ์เราจะประสบความสำเร็จก็ยาก อย่าแห่ทำตามกันโดยที่ไม่มีความรู้และประสบการณ์ เห็นคนอื่นทำอะไรได้ผลดีก็ทำตามอย่าง แต่เราไม่มีความรู้ประสบการณ์ก็อาจจะไม่ประสบความสำเร็จ คนที่มีความรู้และประสบการณ์มากควรที่จะต้องช่วยผู้ที่ยังน้อยกว่า อันนี้ก็ควรเป็นหลักธรรมดา อย่าทอดทิ้งเรื่องของภูมิคุ้มกัน รักษาสุขภาพให้ดีอย่าหาโรคใส่ตัว คือถ้าเราสุขภาพดีเท่ากับเรามีภูมิคุ้มกัน สุขภาพดีเราก็ไปตีแม่เหล็ก ไปทานเครื่องอะไรมา ๆ มันก็อาจจะทำให้สุขภาพไม่ดีก็เท่ากับภูมิคุ้มกันไม่ดี การมีร่างกายแข็งแรง สุขภาพดี ก็คือภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ประสบการณ์ ก็คือ เรียกว่าภูมิคุ้มกันที่ดี การมีเงินสำรอง ถ้าคุณมีเงินฝากแบงก์ มีเงินเก็บไว้บ้างก็ถือว่าภูมิคุ้มกัน มีอาหารและน้ำสำรอง นี่พูดถึงการประกอบชีวิต ถ้าเรามีสำรองอยู่บ้างก็ถือว่าภูมิคุ้มกัน สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง การมีชื่อเสียงหรือเครดิตด้านต่าง ๆ คือถ้าจะทำงานอะไร ไปกู้เงินใคร ถ้าชื่อไม่เสีย ไม่เคยโกงหนี้ใคร ไม่เคยเล่นการพนัน ก็มีเครดิตดีที่จะไปกู้ แต่ถ้าไปกู้เงินใครแล้วมีเครดิตมีชื่อเสียงเรื่องนี้ไม่ดีก็ไม่ภูมิคุ้มกัน เขาก็ไม่ยอมให้กู้เงิน

ข้อที่ 5 มีเหตุมีผล ตรงกับภาษาพระว่า สุขา สุทธา ปติฏฐิตา ความเชื่อที่มั่นคงด้วยเหตุผลทำให้เกิดความสุข อันนี้พระองค์ก็พระราชทานพระราชดำริส บางอย่างอาจดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ แต่ต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น อาจจะต้องลงทุนทำอะไรหรือซื้ออะไรมันก็เกินไปหน่อย แต่คุณคิดว่ามันเหมาะสมกับตัวคุณก็ทำได้ แต่ต้องอย่าให้คนอื่นเค้าเดือดร้อน อย่าต้องไปขโมยเงินหรือไปกู้เงินใครมาทำ จะทำโครงการอะไรก็ต้องนึกถึงอัตราหรือสิ่งแวดล้อม การเสียสละส่วนตัวเพื่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของประเทศ การพอใจในสิ่งที่มีอยู่และที่ได้มาโดยชอบธรรม ติดตามความก้าวหน้า

ของบ้านเมืองและของโลกอยู่เสมอจากสื่อและข่าวสารต่าง ๆ จะทำอะไรต้องมีเหตุผล แต่เหตุผลจะต้องทราบจะต้องเหมือนเรียนตลอดชีวิต เพราะในหลวงท่านก็รับสั่งว่า พวกเราทุกคนนี้กว่าแค่จบมหาวิทยาลัยได้ปริญญาแล้วก็พอแล้ว แต่ความจริงไม่ใช่ ท่านจะสอนให้พวกเราทำงานต้องเรียนหาความรู้ ประสบการณ์ไปจนตลอดชีวิต ฉะนั้น ความก้าวหน้าต่าง ๆ จากสื่อต่าง ๆ จากข่าวสารต้องพยายามหามา เพื่อให้การทำงานทุกอย่างได้มีเหตุผล นอกจากนั้นงานบางอย่างอาจจะทำเองไม่ได้ บางอย่างเราทำไม่สะดวกก็ต้องจ้างคนอื่นทำ ต้องจ้างเอกชนผู้รู้หรือผู้ชำนาญ แต่ต้องโปร่งใส อย่าอวดเก่งทำคนเดียว ทำเอง อาจจะประสบความสำเร็จได้

ข้อที่ 6 นี้สำคัญ บางคนจะสอนว่าต้องเป็นเงื่อนไขเป็นอะไร ความจริงถือว่าไม่ใช่เงื่อนไข คือต้องเป็น เราทำงานอะไรก็ตาม งานสหกรณ์หรืองานเศรษฐกิจพอเพียงก็ตาม จะต้องเป็นคนดี ภาษาพระท่านว่า ปาปानัง อกรนัง สุขัง การไม่ทำความชั่วทำให้เกิดความสุข จะต้องพอใจในความต้องการ มีความโลภน้อย เบียดเบียนคนอื่นน้อย บำเพ็ญการณียกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน ยึดมั่นศีลธรรมและความยุติธรรม บำเพ็ญความดีด้วยน้ำใจอันบริสุทธิ์ ขยันหมั่นเพียร รู้จักตัวเอง ไม่หลงตัวเอง ไม่อวดเก่ง ไม่โอ้อวด รู้จักถ่อมตัว รู้จักรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ไม่พูดมาก พูดในวาระที่ควรจะพูด อันนี้เป็นสิ่งที่จะมีมากในการประชุม ในสหกรณ์เองก็มีการประชุม สิ่งเหล่านี้เราต้องการเป็นคนดีอย่างที่ในหลวงทรงท่านรับสั่งว่าต้องบำเพ็ญเป็นคนดี มีความยุติธรรม ขณะเดียวกันในการพูดก็ต้องรู้จักถ่อมตัว รู้จักฟังความคิดเห็นของคนอื่น ไม่ใช่จะพูดตลอด ฟังคนอื่นพูดบ้าง แล้วถ้าไม่สมควรก็เงียบไว้ รู้จักเสียสละทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อสังคมที่ดี เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ ต้องหาความรู้และประสบการณ์ตลอดชีวิต ผู้ใหญ่หรือหัวหน้าต้องทำเป็นตัวอย่างที่ดี ดูแลผู้หญิงและเด็ก อย่าทอดทิ้งผู้สูงอายุ คนป่วย คนด้อยโอกาส และสมาชิกสหกรณ์ ในสหกรณ์ถ้าเราเป็นหัวหน้าเป็นประธาน เราจะต้องเป็นอย่างนี้ เป็นตัวอย่างที่ดีในทุกเรื่องและดูแลผู้ที่เกี่ยวข้อง

ข้อที่ 7 บางท่านว่าเป็นเงื่อนไขเหมือนกัน แต่ความจริงเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติ คือ ความสามัคคี ในหลวงท่านรับสั่งว่าต้องรู้จักสามัคคี สามัคคีตรงกับภาษาทางบาลี วิสาสะ ปรมา ญาตี ความคุ้นเคยใกล้ชิด เป็นญาติอันประเสริฐ ท่านหมายถึงว่า พระหรือบุคคลคณะต่าง ๆ จำเป็นต้องมาพบปะเป็นประจำ มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน แล้วมาพูดว่าวันนี้เราทำอะไรดี วันนี้เราทำอะไรถูก ต้องมีเป็นประจำตลอดเวลา พระราชดำรัสบางข้อ เช่น การทำงานด้วยความเห็นอกเห็นใจกัน ถือความรักความสามัคคีปรองดองหันหน้าเข้าหากัน มองกันในทางที่ดี เมตตาเมตตาเมตตาต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความรู้อาจเหมือนกันแต่มีความแตกต่างกันต้องปรึกษากันโดยใช้ปัญญา อย่าเถียงกันโดยใช้อารมณ์ จะได้คำตอบ เพราะความจริงมีเพียงอย่างเดียวแต่ความเท็จมีหลายอย่าง อันนี้ท่านสอนในเรื่องความสามัคคี เวลาประชุมหารือกันเถียงกันได้ แต่อย่าใช้อารมณ์ พยายามใช้ความคิดใช้ปัญญาฟังกัน เพราะความจริงมีเพียงอย่างเดียว นอกนั้นจะเป็นเรื่องที่คนเอามาเล่าทั้งนั้น ต้องรู้จักสามัคคีทั้งในระดับบุคคล ในครอบครัว และเพื่อนบ้าน คนรวยต้องช่วยคนจน คือคนรวยต้องเสียภาษีบ้างไม่ใช่หนีภาษีที่ดิน หลบหนีภาษี คนรวยที่รับประโยชน์ควรช่วยคนเสียประโยชน์บ้าง อย่าให้ฐานะต่างกันอย่าง เกษตรกรเพื่อนบ้านต้องแลกเปลี่ยนอาหารและผลิตภัณฑ์กันบ้าง มีความผูกพันกับสังคมรอบด้าน ช่วยกันในการประกอบอาชีพ ร่วมกันสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต เช่น แหล่งน้ำ การคมนาคม ป่าชุมชน ตลอดจนสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ สุดท้ายก็คือ ประชุมพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอยู่เสมอ

ขอสรุปสุดท้ายนี้ว่า ปัจจุบันได้ทราบข่าวที่น่าวิตก คือรัฐบาลปัจจุบันต้องสูญเสียงบประมาณไปในการรับซื้อหรือจำหน่ายผลิตผลการเกษตร ในฐานะที่ผมเคยเป็นข้าราชการกระทรวงเกษตรมาก่อน ก็ได้ยินปัญหาเรื่องนี้มาเกือบตลอดชีวิตราชการ และก็เห็นปัญหาของการทำงาน คือกระทรวงต่าง ๆ ก็แยกกันทำงานมาก เพราะเกษตรก็มุ่งอย่างเดียวขอผลิตให้ข้าวผลผลิตสูงสุด ให้ข้าวโพดผลผลิตสูงสุด เลี้ยงกุ้งให้ได้มากที่สุด ผลผลิตให้ได้กำไรมากที่สุด แต่พอขายก็ไม่ได้ขายเอง ไปให้เป็นเรื่องของกระทรวงพาณิชย์ รัฐบาลก็ต้องมุ่งแต่จำหน่าย รับซื้อ ประกัน รัฐบาลต้องอนุมัติเงิน กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพลังงาน ก็บ่นว่าวัตถุดิบในการทำแก๊สโซฮอล์ไม่พอ ทั้งที่เราผลิตมันสำปะหลัง ข้าวโพด ได้เหลือใช้เยอะแยะ เป็นเรื่องที่เราได้ทราบปัจจุบันก็ได้เห็นตัวอย่าง ซึ่งความจริงผมก็เห็นมาตลอดชีวิตราชการ ก็มีมาบ้างไม่มากก็น้อย แต่ตอนนี้รู้สึกจะหนักมากหนอยเท่าที่ความรู้สึกของผม และอีกประเด็นซึ่งก็เป็นห่วงและตอนนี้คนก็กำลังคิด เกษตรกรทำนาก็แก้ปัญหาอย่างเดียวเวลานี้ก็คือปิดถนน ซึ่งทำความเสียหายให้มันกระเทือนมามาก ทุกคนก็ใช้หลักปิดถนน ก็ลามปามไปถึงในกรุงเทพ ไปถึงในหน่วยงานต่าง ๆ ก็ใช้ปิดถนน อันนี้ผมเองก็ไม่ทราบรายละเอียดทราบจากสื่อเท่านั้น แต่เคยอยู่ในคณะรัฐมนตรีเคยไปเป็นรัฐมนตรีช่วยพัทหนึ่ง ในคณะรัฐมนตรีเป็นแหล่งที่ทราบข้อมูลต่าง ๆ ทุกอย่างได้ดีที่สุดเลยจะเข้ามาที่นั่น เพียงแต่จะทำหรือไม่ทำกันเท่านั้นแต่ว่าทราบหมดแล้วเรียกได้ทันที เช่นเกิดเหตุที่ไหนเช้าวันนี้ จะต้องมีความสามารถมาตอบได้เลยนะว่า จะมาบอกว่าไม่ทราบ ไม่รู้ อะไรไม่ได้แต่ว่าจะแก้ด้วยระบบการเมืองคงไม่ได้ คือรู้ว่าแก้แบบนี้แต่มันทำผลเสีย เงินที่จะเก็บไว้สำหรับหาเสียงไม่มีก็ต้องแก้ แก้อีกอย่างไม่ได้นะ เพราะฉะนั้นตามหลักจริง ๆ การแก้ปัญหาถ้าจะให้ถูกต้องคงต้องแก้โดยหลักของพระพุทธศาสนา อริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งท่านทั้งหลายก็คงทราบดีในการที่พระพุทธเจ้าทรงประทานนี้ไว้ตั้งแต่วันที่พระองค์ทรงตรัสรู้ ฉะนั้น ระบบสหกรณ์ก็อาจจะช่วยแก้ปัญหาส่วนหนึ่งในเรื่องเหล่านี้ได้ พยายามทำให้ตรงตามหลักของท่าน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง 1. หลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 2. ต้องทำงานแบบบูรณาการกัน สมัยนี้จะทำงานอะไรลำพังไม่ได้ เห็นว่าเมื่อ 2 วัน ในหลวงท่านห่วงเรื่องน้ำ ไม่น่าเชื่อทุกกระทรวงทำงานเกี่ยวกับน้ำหมด มหาวิทยาลัยเกือบ 20 มหาวิทยาลัยทำงานเกี่ยวกับน้ำ ฉะนั้นถ้าไม่ทำงานร่วมกัน กรมชลประทาน กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ อะไรต่าง ๆ นี้ต้องแก้ มันต้องทำงานร่วมกันและก็ยอมฟังกัน สุดท้ายนี้การแก้ปัญหาผมคิดว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ผมเรียนแล้ว คือ อริยสัจ 4 นี้ ต้องยึดหลักคือการแก้ปัญหาโดย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งผมก็คงไม่ต้องอธิบาย ผมก็ใช้หลักนี้มาตลอด แต่ว่าการแก้โดยวิธีการเมืองที่เป็นกันอยู่ปัจจุบันนี้คงแก้ปัญหาอะไรไม่ได้ เพราะว่ามันจะไม่ตรงกับความจริง

สุดท้ายก็ต้องขอขอบพระคุณ หวังว่าแนวทางที่กล่าวมาคงได้รับประโยชน์แก่ท่านที่ทำงานสหกรณ์โดยสมควร และขอความสุขสวัสดิ์จึงมีแก่ทุกท่านตลอดไป ขอขอบพระคุณ